

Aseiad o'r Effaith ar y Gymraeg

Tachwedd 2015

Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg

Teitl: Y Cod Ymarfer ynghylch arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol mewn perthynas ag eiriolaeth dan ran 10 a rhannau cysylltiedig o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.	Rhif Cyfeirnod yr Asesiad <i>(I'w llenwi gan Uned y Gymraeg):</i>
Enw'r unigolyn sy'n llenwi'r ffurflen:	Rebecca Powell
Dyddiad:	Tachwedd 2015
Arweinydd polisi:	David Clayton
Manylion cyswllt:	

Math o Raglen/Prosiect

☒ Polisi	☐ Prosiect neu raglen
☒ Deddfwriaeth	
☐ Grant	☐ Ymchwil, gwerthusiad
☐ Newid busnes	
☐ Seilwaith	☐ Gwasanaethau
☐ Adeiladu, Cyfalaf	
☐ TGCh	☐ Contractau, tendrau
☐ Arall (Nodwch isod)	

Costau: Beth a ragwelir y bydd cost oes gyfan y rhaglen/prosiect?
 Os yn llai na £25k, nid oes angen Asesiad llawn bob tro (gweler y canllawiau).

O dan £25k	£25 - £49k	£50 - £249k	£250k - £1miliwn	Dros £1miliwn
☒	☐	☐	☐	☐

O'r uchod, a oes unrhyw gostau sy'n uniongyrchol gysylltiedig â'r iaith Gymraeg?
 Amherthnasol

Pa mor hir y disgwylir i'r rhaglen/prosiect redeg?

Hyd at 1 flwyddyn	Hyd at 2 flynedd	Hyd at 5 mlynedd	Hyd at 10 mlynedd	Dros 10 mlynedd	Anhysbys
-------------------	------------------	------------------	-------------------	-----------------	----------

☐	☐	☐	☐	☐	☒
Dyddiadau nodedig allweddol ar gyfer y rhaglen/prosiect:					
Bydd y fframwaith statudol yn cynnwys tair prif elfen: 1. Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y Ddeddf); 2. Rheoliadau a wnaed o dan y Ddeddf; 3. Codau ymarfer/canllawiau statudol. Bydd y tair elfen hyn yn gweithio gyda'i gilydd i ffurfio'r fframwaith y bydd gwasanaethau cymdeithasol yn gweithredu ynddo o fis Ebrill 2016. 8 Mai – 31 Gorffennaf 2015: Ymgynghoriad cyhoeddus ar y Cod Ymarfer mewn perthynas ag Eiriolaeth dan Ran 10 a rhannau cysylltiedig o'r Ddeddf (teitl byr – Cod Ymarfer ar Eiriolaeth). Hydref / Tachwedd 2015: Cod Ymarfer ar Eiriolaeth yn cael ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Ebrill 2016: Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cychwyn					
CAM 1: CYNLLUNIO					
Beth yw nodau ac amcanion y polisi? Beth yw'r canlyniadau a ddymunir/beth sy'n angenrheidiol gan y rhaglen er mwyn iddi fod yn 'llwyddiant'?					
Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn gosod dyletswydd ar unrhyw bersonau sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf i geisio hybu llesiant pobl ac arnynt angen gofal a chymorth a gofawyr ac arnynt angen cymorth. Mae'r Ddeddf yn nodi'r diffiniad o lesiant ac yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i gyhoeddi datganiad o ganlyniadau llesiant y dylid eu cyflawni. Mae'r Ddeddf yn diffinio llesiant, ac mae'r diffiniad hwn yn cynnwys 'sicrhau hawliau a hawlogaethau'. I lawer o siaradwyr Gymraeg bydd sicrhau hawliau a hawlogaethau'n golygu gallu defnyddio eu hiaith eu hunain a fydd yn eu galluogi i gyfathrebu a chyfranogi yn eu gofal fel partneriaid cyfartal. O dan amodau Cynllun Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru cynhaliwyd asesiad o effeithiau Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn ystod y broses o ddrafftio'r Bil. Ar y pryd canfu'r asesiad ei bod yn annhebygol y byddai effeithiau negyddol ar y Gymraeg. Mae'r Ddeddf wedi'i bwriadu i greu system decach a mwy cyfartal i bobl sy'n gymwys i gael gofal, a dylai gefnogi cyfleoedd i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gwasanaethau a ddarperir. Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn dwyn ymlaen gryn dipyn o gynnwys Deddf yr Iaith Gymraeg 1993					

a'r ddeddfwriaeth hon sy'n darparu'r fframwaith cyfreithiol trosfwaol ar gyfer y Gymraeg mewn gwasanaethau cyhoeddus: *mae'n rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg a bydd yn ofynnol iddynt gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn y dyfodol.*

Rhoddwyd ymrwymiad gan y Gweinidog y bydd y Gymraeg yn cael ei chynnwys o fewn y rheoliadau a'r canllawiau sy'n tanategu'r Ddeddf. O ganlyniad i hyn, caiff rheoliadau, codau ymarfer a chanllawiau statudol oll eu tanategu gan yr egwyddorion a nodir yn y Ddeddf. Mae hyn yn cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn sy'n cynnwys iaith.

Mae'r Cod Ymarfer ar Eiriolaeth yn nodi'r gofynion ar awdurdodau lleol i alluogi unigolion i ymgysylltu a chyfranogi pan fo awdurdodau lleol yn arfer dyletswyddau statudol mewn perthynas â hwy. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol drefnu eiriolwr annibynnol i gynorthwyo unigolion i gymryd rhan dan rai amgylchiadau. Dylai hyn sicrhau bod mynediad at wasanaethau a chymorth eirioli ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Mae hwn yn angen sylfaenol i alluogi pobl i ymgysylltu a chyfranogi yn natblygiad eu canlyniadau llesiant eu hunain.

Pa ddewisiadau polisi sydd wedi'u hystyried?

a

Beth fydd yr effeithiau os *na* fydd y polisi'n cael ei weithredu?

Cafodd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) gydsyniad brenhinol ym mis Mai 2014 ac fe wnaeth yr asesiadau o'r effaith, a gynhaliwyd pan oedd Cynulliad Cenedlaethol Cymru wrthi'n craffu ar y Bil, ganfod effeithiau sylweddol pe na bai'r Ddeddf yn cael ei gweithredu. Roedd y rhain yn cynnwys anghynaliadwyedd gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru o ganlyniad i newidiadau demograffig, y ffaith bod gwasanaethau'n canolbwyntio'n gynyddol ar y rhai sydd ar lefel gritigol ac yn cael eu cyfyngu'n fwyfwy i'r bobl hynny, a diffyg camau o unrhyw fath o fewn y system i ymyrryd ac atal yn gynnar.

Cynhaliwyd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg ar gyfer y Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) i gefnogi'r broses graffu trwy Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Canfu'r asesiad o'r effaith fod y Bil wedi'i fwriadu i greu system decach a mwy cyfartal ar gyfer yr holl bobl sy'n gymwys i gael gofal a chymorth, a bod cyfleoedd i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gwasanaethau a ddarperir.

Mae'r safonau cyfredol yn seiliedig ar Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993. Bydd safonau newydd a ddatblygwyd o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn dod i rym o fis Ebrill 2016 ar yr un pryd ag y bydd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cael ei rhoi ar waith.

Mae egwyddorion allweddol 'Mwy na Geiriau: Fframwaith Strategol ar gyfer

Gwasanaethau Cymraeg mewn lechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol' wedi cael eu sefydlu yn y Ddeddf, gan gynnwys yr egwyddor bod yn rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg.

Caiff y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth ei danategu gan yr egwyddorion a nodir yn y Ddeddf. Mae'n rhaid i unigolion a'u teuluoedd allu cyfranogi'n llawn yn y broses o bennu a chyflawni eu nodau llesiant trwy broses sy'n hygyrch iddynt.

Dylai unigolion allu cyfranogi'n llawn trwy allu mynegi eu hunain trwy eu dewis iaith a'u dewis ddull cyfathrebu.

A yw'r rhaglen yn dangos cysylltiad clir â strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer yr iaith Gymraeg - iaith fyw: iaith byw?

Mae'r Ddeddf yn cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn sy'n cynnwys iaith

Mae datganiad llesiant drafft wedi cael ei gyhoeddi cyn i'r Ddeddf ddod i rym, a hwnnw'n cynnwys pa un a yw pobl yn cael gofal trwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae egwyddorion allweddol 'Mwy na Geiriau: Fframwaith Strategol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn lechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol' wedi cael eu sefydlu yn y Ddeddf, gan gynnwys yr egwyddor bod yn rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu Gwasanaethau Cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg.

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn mynd i'r afael â llawer o'r nodau yn "Iaith fyw: iaith byw - Strategaeth y Gymraeg 2012-17". Mae'r rheoliadau, mewn perthynas ag asesu anghenion unigolion, yn gwneud darpariaeth ar gyfer 5 o'r nodau hynny.

Roedd Cynllun Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol bod asesiad o effeithiau'r Ddeddf ar y Gymraeg yn cael ei gynnal mewn Memorandwm Esboniadol.

Datgelodd yr asesiad na ddisgwylir unrhyw effaith negyddol ar yr iaith a chan fod y Ddeddf wedi'i bwriadu i greu system decach a mwy cyfartal i'r holl bobl sy'n gymwys i gael gofal a chymorth, bod cyfleoedd yn bodoli i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau.

Beth yw'r effeithiau (cadarnhaol a/neu negyddol) ar yr iaith Gymraeg yr ydych wedi'u nodi yn y cam cynllunio cychwynnol?

h.y. siaradwyr Cymraeg, cymunedau Cymraeg, addysg Gymraeg, dysgwyr Cymraeg, gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg?

Mae'r Ddeddf yn cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw

berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf roi ystyriaeth i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith.

I'r perwyl hwn rydym yn disgwyl y bydd rhanddeiliaid sydd o fewn cwrpas y Ddeddf yn gallu cael mynediad yn rhesymol at wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg, os byddant yn dymuno.

Mae'n rhaid i awdurdodau lleol sicrhau bod eiriolaeth yn hygyrch i'r rhai y mae arnynt angen cymorth ychwanegol, i sicrhau eu bod yn cael eu cynnwys yn weithredol o ran mynegi eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau, ac yn gallu cyfranogi yn y broses o wneud penderfyniadau sy'n effeithio arnynt, ac o ran penderfynu sut orau i gyflawni'r canlyniadau llesiant personol y maent yn dymuno'u cyflawni.

Pwy yw'r rhanddeiliaid? A yw anghenion siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn cael sylw? I ba raddau y mae siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn debygol o ymateb yn gadarnhaol i'r cynigion?

Mae'r Ddeddf yn berthnasol i'r holl bobl yng Nghymru ac arnynt angen gofal a chymorth, a gofalgwyr ac arnynt angen cymorth.

Bydd y dyletswyddau yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn dwyn goblygiadau i awdurdodau lleol a chyrrff sy'n bartneriaid, gan gynnwys byrddau iechyd lleol, y trydydd sector a'r sector annibynnol, ac i bobl ac arnynt angen gofal a chymorth a'u gofalgwyr y gall fod arnynt angen gofal a chymorth eu hunain.

Caiff y Cod Ymarfer ei danategu gan egwyddorion y Ddeddf sy'n datgan bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith. I'r perwyl hwn rydym yn disgwyl y bydd unrhyw unigolion sydd o fewn cwrpas y Ddeddf yn gallu cael mynediad yn rhesymol at wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg os byddant yn dymuno.

Fel a nodwyd uchod mae'r Ddeddf yn mynd i'r afael â llawer o'r nodau yn *iaith fyw*: *iaith byw*, sy'n mynd i'r afael mewn modd cadarnhaol ag anghenion siaradwyr a dysgwyr Cymraeg.

Mae'r Cod Ymarfer drafft ar Eiriolaeth wedi cael ei ddatblygu gyda'r Grŵp Technegol Eiriolaeth a oedd yn cynnwys aelodaeth o sefydliadau sy'n cynrychioli'r sectorau statudol, gwirfoddol a phreifat. Roedd yn cynnwys pobl sydd eu hunain yn siaradwyr Cymraeg. Mae'r ymgysylltu hwn wedi sicrhau bod anghenion siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn cael sylw, a byddem yn disgwyl i grwpiau buddiant y Gymraeg ymateb yn gadarnhaol i'r cynigion.

Ymgynghori

Roedd gweithdai a gynhaliwyd i gefnogi'r broses ymgynghori'n cynnwys sleidiau dwyieithog mewn cyflwyniadau. Cafodd y rhai a oedd yn bresennol y dewis i gyfrannu

yn Gymraeg neu yn Saesneg.
Pan na chwblhawyd asesiad, neu pan na chanfuwyd effeithiau, nodwch gyfrif llawn at ddibenion cadw cofnod. (Gellid defnyddio hwn yn y Tribiwnlys Iaith Gymraeg yn y dyfodol)
Roedd yr ymgynghoriad 12 wythnos yn gofyn cwestiynau pwnc-benodol am rannau o'r Ddeddf o fewn cwmpas y Cod. Er nad oedd cwestiwn penodol am y Gymraeg, roedd un cwestiwn yn gofyn a fyddai'r cynigion yn cael unrhyw effeithiau cadarnhaol ar grwpiau â nodweddion gwarchodedig.
Pa gamau gweithredu/gwaith pellach sydd wedi'u nodi yn y cam cynllunio cychwynnol? e.e. gofynion data, angen am adolygiad gan gymheiriaid, ymgysylltu allanol â grwpiau Cymraeg, rhestri rhanddeiliaid neu ymgynghori, cysylltu ag Uned y Gymraeg am gyngor)?
Roedd yr holl ddogfennau ategol allweddol mewn perthynas â'r ymgynghoriad ynghylch y Cod Ymarfer ar Eiriolaeth ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg. Roedd y dogfennau'n cynnwys: • y ddogfen ymgynghori • y cwestiynau ymgynghori • crynodeb gweithredol • crynodeb gweithredol ar gyfer plant a phobl Ifanc • crynodeb gweithredol hawdd i'w ddarllen. Mae adborth o'r ymgynghoriad cyhoeddus wedi cael ei ddefnyddio wrth ddatblygu'r Cod.
CAM 2 – NODI AC ASESU EFFEITHIAU
<u>Crynodeb o'r Asesiad Effaith</u>
Gan na chanfuwyd unrhyw effeithiau sylweddol yn ystod yr asesiad effaith cychwynnol, ni chwblhawyd Offeryn Asesu Risgiau.
Effeithiau cadarnhaol:
Caiff y Cod Ymarfer ei danategu gan egwyddorion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n datgan bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith. I'r perwyl hwn rydym yn disgwyl y bydd unrhyw unigolion sydd o fewn cwmpas y gorchmynion hyn yn gallu cael mynediad yn rhesymol at wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg os byddant yn dymuno.
O dan y Ddeddf mae'n rhaid i'r asesiad o anghenion y boblogaeth ganfod ystod a lefel y gwasanaethau (gan gynnwys eiriolaeth) sy'n ofynnol i ddiwallu'r anghenion hynny gan gynnwys sut y bydd y gwasanaethau hyn yn cael eu darparu trwy gyfrwng

y Gymraeg. Trwy orfod nodi'n benodol sut y bydd gwasanaethau'n cael eu darparu trwy gyfrwng y Gymraeg, dylai fod effaith gadarnhaol ar yr ystyriaeth a roddir i ddarpariaeth yn Gymraeg.

Effeithiau negyddol:

Efallai na fydd digon o eiriolwyr Cymraeg i ateb y galw am wasanaethau eirioli trwy gyfrwng y Gymraeg, a fyddai yn ei dro'n gosod gofynion ychwanegol ar y gweithlu Cymraeg presennol i ddarparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg;

Efallai na fydd sgiliau iaith Gymraeg staff gofal a chymorth ar lefel ddigonol i gynnig gwasanaeth llawn trwy gyfrwng y Gymraeg; gallai hyn arwain at anghenion hyfforddi cynyddol ar gyfer y staff Cymraeg hynny.

Cyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg e.e. statws, y defnydd o wasanaethau Cymraeg, y defnydd o'r Gymraeg o ddydd i ddydd, y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle?

Caiff y Cod ei danategu gan egwyddorion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n datgan bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith. I'r perwyl hwn rydym yn disgwyl y bydd unrhyw unigolion sydd o fewn cwrdd y gorchmynion hyn yn gallu cael mynediad yn rhesymol at wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg os byddant yn dymuno.

Annog pobl (gan gynnwys staff) i wella'u sgiliau iaith Gymraeg yn barhaus ac felly wella hyder a defnydd pan fo pobl yn derbyn gofal a chymorth o ddydd i ddydd yn Gymraeg.

- cyfrannu tuag at yr amcanion polisi yn 'laith fyw: iaith byw' a chynyddu niferoedd neu ganrannau'r siaradwyr Cymraeg a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg;
- cynyddu amlygrwydd siaradwyr Cymraeg a'r gwasanaethau sydd ar gael iddynt;
- cynyddu sgiliau siaradwyr a dysgwyr Cymraeg presennol i ddefnyddio mwy o Gymraeg yn y gwaith/yn broffesiynol.

Yn gyson â'r ymrwymadau i sicrhau llais cryf a mwy o reolaeth, mae'r Cod Ymarfer ar eiriolaeth, a ategir gan yr holl godau ymarfer perthnasol a gyhoeddir o dan y Ddeddf, yn galluogi awdurdodau lleol ac unigolion, mewn partneriaeth wirioneddol, i ystyried yr amrywiaeth o gymorth eirioli sydd ar gael a sefydlu'r trefniadau angenrheidiol sy'n cynnwys diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr.

Tystiolaeth/data a ddefnyddiwyd, gan gynnwys proffil demograffig, wrth ystyried yr effeithiau:

Yn 2011, fe gyhoeddodd Bwrdd yr Iaith Gymraeg adroddiad "Y Gymraeg a Gwasanaethau Cymdeithasol" a oedd yn nodi'r canlyniadau i bobl nad ydynt yn

derbyn gofal yn eu dewis iaith. Roedd yr adroddiad yn datgan bod “tystiolaeth fyd-eang yn dangos effaith niweidiol rhwystrau ieithyddol ym maes gofal – diffyg mynediad at wasanaethau cymdeithasol; bodlonrwydd defnyddwyr; diffyg perthynas therapiwtig; anawsterau o ran cael cydsyniad; problemau gyda pharhad y gofal gan fod y defnyddiwr yn cael ei atgyfeirio o un asiantaeth at y nesaf; diffyg gofal o ansawdd; diogelwch defnyddwyr; statws iechyd y defnyddiwr; costau gofal – costau personol i'r defnyddiwr a chostau ariannol i'r gwasanaeth”.

Cyhoeddwyd adroddiad a oedd yn dwyn y teitl “Profiadau Siaradwyr Cymraeg o Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol” gan IAITH yn 2012¹. Fe'i cwblhawyd ar ran Llywodraeth Cymru a Chyngor Gofal Cymru. Roedd yn canolbwyntio ar brofiadau defnyddwyr gwasanaethau a gofalwyr yn y pedwar grŵp blaenoriaeth a adnabwyd (plant; pobl hŷn; defnyddwyr gwasanaethau iechyd meddwl, gan gynnwys y rhai â dementia, a phobl ag anableddau dysgu), ac roedd yr ymchwil yn cadarnhau'r cyswllt rhwng iaith a gofal.

Mae'n archwilio enghreifftiau sy'n awgrymu y gall ansawdd y gofal ar gyfer defnyddwyr agored i niwed gael ei beryglu gan fethiant i gyfathrebu yn eu dewis iaith. Ymdrinnir hefyd â rôl hanfodol iaith fel offeryn asesu a diagnostig ac ystyrir bod y ddibyniaeth ar gyfieithu, gan ddefnyddio aelodau o'r teulu i gyfleu gwybodaeth rhwng y defnyddiwr gwasanaethau a'r gweithiwr proffesiynol, yn llawn problemau, a allai effeithio ar natur yr asesiad a gaiff ei gwblhau. I ddefnyddwyr a gofalwyr, ystyrir bod y gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith yn cael effaith ar ffurfio perthnasoedd clinigol a therapiwtig.

Canfu'r ymchwil hefyd fod ymatebwyr yn teimlo bod gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg mewn sawl maes yn aml yn cael eu darparu trwy hap a damwain ac mai anaml y maent yn cael eu cynllunio. Mae aelodau unigol o staff ar sawl lefel yn brin o hyder i ddefnyddio'u sgiliau iaith Gymraeg mewn cyd-destun proffesiynol; efallai fod asiantaethau sy'n cyflogi'n methu â chydabod a rhoi gwerth ar y sgiliau hyn, ac mae sgiliau iaith unigol yn aros yn guddiedig ac yn peidio â chael eu defnyddio o ganlyniad. Ymddengys fod y diwylliant sydd ohoni yn y sector iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru'n seiliedig ar y disgwyliad y bydd defnyddwyr gwasanaethau neu ofalwyr yn adnabod yr angen ac yn creu'r galw am wasanaethau cyfrwng Cymraeg, yn hytrach na bod yn seiliedig ar drefn lle mae gan ddarparwyr gwasanaethau ddyletswydd i gynnig a darparu. I nifer o unigolion sy'n agored i niwed ac wedi'u dadrymuso yn y grwpiau blaenoriaeth a oedd wedi'u cynnwys yn yr ymchwil, mae'r gallu i fynegi eu hangen a chreu galw yn aml y tu hwnt iddynt. Maent yn aml yn dibynnu ar ofalwyr a theulu i wneud hyn drostynt. Nid oes cymorth o'r fath gan lawer ohonynt. Felly mae ar y defnyddwyr gwasanaethau mwyaf agored i niwed ac ynysig angen mynediad at wasanaethau a systemau sylfaenol sy'n ddigon cadarn a dibynadwy i adnabod eu hanghenion ieithyddol ac ymateb yn briodol. Mae parch

¹[Profiadau Siaradwyr Cymraeg o Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol](#)

tuag at urddas unigolion yn mynnu hyn.

Mae adroddiad Bwrdd yr Iaith Gymraeg hefyd yn darparu tystiolaeth o ymchwil a gwblhawyd gan Llais Defnyddwyr Cymru yn 2010, “Gwasaniaithau: Defnyddwyr a’r Iaith Gymraeg”. Mae’n datgan fel a ganlyn:

“Yn olaf, gan ystyried ymchwil sy’n ymwneud â defnyddwyr, fe gynhaliodd Llais Defnyddwyr Cymru arolwg o safbwynt siaradwyr Cymraeg yn 2010. Fel sampl, gofynnwyd i 759 o siaradwyr Cymraeg am eu barn am wasanaethau Cymraeg. Wrth drafod y defnydd o’r Gymraeg dywedodd dros chwarter nad oedd gwasanaethau Cymraeg ar gael: “Pan ofynnwyd iddynt sut y gellid gwella gwasanaethau presennol, yr un awgrym mwyaf yn y sector cyhoeddus a’r sector preifat oedd y dylai fod mwy o staff Cymraeg ar gael. Dywedodd 28% o’r holl ymatebwyr mai dyma oedd y rheswm pam nad oeddent yn defnyddio’r Gymraeg yn fwy yn eu hymwneud â’r sector cyhoeddus”. O’r gwaith ansoddol a wnaed fel rhan o’r ymchwil hon, darganfuwyd hefyd nad oedd gwasanaeth cyfrwng Cymraeg yn cael ei gynnig.”

Mae ‘*Mwy na Geiriau*’ yn cydnabod mai cyfrifoldeb gwasanaethau cymdeithasol yw darparu gwasanaethau priodol sy’n diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr; a ddiffinnir fel y “cynnig gweithredol”. Mae’r ddeddfwriaeth a’r fframwaith canlyniadau cenedlaethol a’r fframwaith mesur perfformiad yn sicrhau bod y ‘cynnig gweithredol’ yn rhan annatod o wella canlyniadau llesiant i bobl ac arnynt angen gofal a chymorth a gofalcwyr ac arnynt angen cymorth. O fis Mawrth 2016 bydd Safonau newydd y Gymraeg yn dod i rym ar gyfer cyrff gwasanaethau cyhoeddus, yr un pryd ag y bydd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn dod yn weithredol. Bydd y safonau hyn yn galluogi Comisiynydd y Gymraeg i osod dyletswyddau mewn perthynas â’r Gymraeg ar Awdurdodau Lleol, Awdurdodau’r Parciau Cenedlaethol a Gweinidogion Cymru. Bydd hyn yn cynnig ysgogiad newydd i gyrff sy’n darparu gwasanaethau cyhoeddus gofleidio’r Gymraeg a’i chynnwys fel rhan o wasanaethau pob dydd – bydd hyn yn cael ei adlewyrchu ar gyfer pobl o bob oed, o blant i bobl hŷn.

Mae’r sylfaen dystiolaeth bresennol ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol yn disgrifio’r broses; ond ychydig o dystiolaeth sydd o effaith gwasanaethau cymdeithasol ar fywydau pobl a pha un a yw’r gwasanaeth yn gwella canlyniadau i bobl. Bydd y dyletswyddau dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn dwyn goblygiadau ar gyfer awdurdodau lleol a chyrff sy’n bartneriaid iddynt, gan gynnwys byrddau iechyd lleol, y trydydd sector a’r sector annibynnol ac ar gyfer pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth a gofalcwyr y mae arnynt angen cymorth.

Bydd yn rhaid i ddarparwyr gwasanaethau ddarparu gwasanaeth â ffocws mwy pendant sy’n briodol i bob unigolyn, gan gynnwys darparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg yn unol â’r cynnig gweithredol. Bydd y fframweithiau canlyniadau a mesur perfformiad dan y Ddeddf yn mesur effaith hyn.

Beth yw'r effaith gyffredinol debygol ar yr iaith Gymraeg os bydd y polisi hwn yn cael ei ddatblygu?		Cadarnhaol: ☒ Negyddol: ☐ Niwtral: ☐ Anhysbys: ☐
Penderfyniad yn dilyn yr Asesiad	1. Dim newid sylweddol ☒ 2. Addasu'r polisi er mwyn gwella effeithiau ☐ 3. Parhau â'r polisi gyda mesurau lliniaru ☐ 4. Rhoi'r gorau i'r polisi a chael gwared arno ☐	
Os ydych wedi ateb 2, 3 neu 4 uchod, atebwch y canlynol: Sut y byddwch chi'n ymdrin â'r effeithiau hyn er mwyn gwella'r canlyniadau i'r Gymraeg? Manylion am fesurau lliniaru/pwyntiau gweithredu/dewisiadau amgen sydd wedi'u mabwysiadu er mwyn lleihau'r effeithiau negyddol a chynyddu'r canlyniadau cadarnhaol:		
Amherthnasol		
Os ydych yn ymgysylltu neu'n ymgynghori, beth yw eich cynlluniau? Pa gwestiynau ydych yn dymuno gofyn i randdeiliaid am yr Asesiad Effaith ar yr iaith Gymraeg a materion yn ymwneud â'r Gymraeg?		
Cynhaliwyd ymgynghoriad ffurfiol dros gyfnod o 12 wythnos ynghylch y Cod Ymarfer ar arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol mewn perthynas ag Eiriolaeth dan Ran 10 a rhannau cysylltiedig o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Parodd y cyfnod ymgynghori o 8 Mai 2015 tan 31 Gorffennaf 2015. Er nad oedd cwestiwn penodol ynghylch y Gymraeg, roedd un cwestiwn yn gofyn a fyddai'r cynigion yn cael unrhyw effeithiau cadarnhaol ar grwpiau â nodweddion gwarchodedig. Ni chodwyd unrhyw faterion uniongyrchol mewn perthynas â'r Gymraeg trwy ymatebion i'r ymgynghoriad. Roedd gweithdai a gynhaliwyd i gefnogi'r broses ymgynghori'n cynnwys sleidiau dwyieithog mewn cyflwyniadau. Cafodd y rhai a oedd yn bresennol y dewis i gyfrannu yn Gymraeg neu yn Saesneg.		
CAM 3: CAMAU AR ÔL YMGYNGHORI A PHARATOI AR GYFER CYHOEDDI, MONITRO A GWERTHUSO		
Ar ôl ymgynghori, pa newidiadau ydych wedi'u gwneud i fynd i'r afael ag unrhyw faterion a godwyd yn ymwneud â'r Gymraeg?		
Trefnwyd fod dogfennau ymgynghori ar gael yn Gymraeg gan gynnwys y crynodeb gweithredol ategol, fersiwn o'r crynodeb a oedd yn addas i blant a phobl ifanc a fersiwn hawdd i'w darllen o'r crynodeb. Hefyd, yn dilyn yr ymgynghoriad, bydd yr		

adroddiad cryno'n cael ei gyhoeddi yn Gymraeg. Ni chodwyd unrhyw faterion uniongyrchol mewn perthynas â'r Gymraeg trwy ymatebion i'r ymgynghoriad.
Sut byddwch yn monitro'r effeithiau parhaus wrth weithredu'r polisi? Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cynnwys darpariaethau i alluogi Gweinidogion i fonitro swyddogaethau o dan y Ddeddf a gyflawnir gan awdurdodau lleol a chyrff eraill. Gall Gweinidogion ei gwneud yn ofynnol i'r cyrff hyn adrodd ar eu dyletswyddau o ran gweithredu'r Cod hwn. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu comisiynu gwerthusiad i'w gwneud yn bosibl ystyried effaith y Ddeddf. Hefyd, bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro effaith y Ddeddf a'r Cod ar feysydd megis y Gymraeg.
Amlinellwch sut byddwch yn parhau i nodi'r effeithiau wrth fonitro a gwerthuso yn y dyfodol? Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro effaith y rheoliadau ar y Gymraeg, a bydd hyn yn cynnwys ystyried y gwaith a wnaed o dan y fframwaith canlyniadau cenedlaethol. Bydd y modd y darperir gwasanaethau'n cael ei fonitro fel rhan o weithredu 'Mwy na Geiriau', y mae proses fonitro strwythuredig wedi cael ei mabwysiadu mewn perthynas ag ef a honno'n cynnwys tystiolaeth o'r sectorau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol.
Unrhyw sylwadau eraill – canlyniadau parhaus gwerthusiadau, effeithiau sy'n dod i'r amlwg
Amherthnasol

4. Datganiad

Arweinydd polisi:

**Dileer fel y bo'n briodol:*

Nid yw'r polisi hwn yn effeithio ar y Gymraeg. Pan ganfuwyd effeithiau

negyddol neu gyfleoedd a gollwyd, mae'r diwygiadau a'r camau priodol wedi eu rhoi ar waith.

Enw: David Clayton

Adran: Grŵp Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

Dyddiad(au):

Llofnod:

Dyddiadau adolygu:

ARDYSTIAD AC ADOLYGIAD YR UWCH SWYDDOG CYFRIFOL

Rwyf yn fodlon bod yr Asesiad o Effaith ar y Gymraeg yn adlewyrchiad cywir o'r rhaglen/prosiect yn y cam hwn o'r datblygiad. Trwy lofnodi, gallaf gadarnhau bod Safonau'r Gymraeg wedi cael y sylw priodol. Byddaf yn ail-asesu'r rhaglen/prosiect ar adegau allweddol trwy oes y rhaglen/prosiect, gan gynnwys adolygiadau polisi.

Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu